

BÖLÜM III

SIMONDON VE STIEGLER'DE TEKNİK

Simondon, "Individuation in Light of Notions of Form and Information" adlı "bireyleşme felsefesi" tezinden "On the Mode of Existence of Technical Objects" adlı kısa teze nasıl geçer?

Simondon da birey tek başına var olan bir şey değildir; her birey, kendi içinde ve çevresiyle sürekli akış hâlinde olan potansiyeli (bireyöncesini) taşır. Duygulanım (*affectus*), bu potansiyeli açığa çıkararak ve birey ile bireyötesi arasındaki köprüyü kuran, yani, bireyöncesi enerjiyi bireyötesi bilgiye açan titreşimsel ara yüzdür. Duygulanım bireydeki gerilimi hissedilebilir ve harekete geçirilebilir hâle getirir. Duygulanım yarıkararlılığı açığa çıkarır, bir uyarana karşı sadece 'tepki' vermez, kendi bütünlüğüyle yeniden düzenleme ihtiyacı duymasını yani kendini dönüştürmesini sağlar. Duygulanım, bir rezonans alanıdır, algı dışarıyla temas kurar, ancak duygulanım olmadan bu temas sadece sinyaldir. Duygulanım dışarıyı içeriye titreştiren rezonanstır. Böylece transdüksiyon sadece fiziksel (enerji ve form aktarımı) değil, psişik (enerji ve anlam üretimi) hâline gelir. Birey yalnızca enerjiyi dengelemez, bilgi üretir ve işler. Bilgi bu anlamda duygulanımın rezonansı ve transdüksiyonun devamlılığı olarak bireyleşmenin kendisidir. Her bilgi edimi, bireyöncesi potansiyeli harekete geçirip bireyötesine açılan bir transdüksiyon zinciridir. Dolayısıyla, bireyöncesi, gerçek ama henüz gerçekleşmemiş potansiyelleri ifade eder. Bireyötesi, bu potansiyellerin sürekli aktüelleşmesi ve rezonansa girmesini, Bilgi de bu potansiyellerin harekete geçirilmesi, bireyden bireyötesine açılmasını sağlar.

Simondon'un ana tezinde bireyötesi, duygulanım üzerinden işler. Duygulanım, bireyin kendi içindeki bireyöncesi fazlalığı kolektife taşır. Bu nedenle, bireyötesi burada esasen insan-insan iliş-

kilerinde (kolektif psişede, kültürde, etik alanda) ortaya çıkar. Ama bu yaklaşımın bir sınırı vardır; bireyötesini sadece insanlararası bir alan gibi görmek. Bu durumda insan ile doğa/insan ile teknik ilişkisi biraz “dışsal” kalır. Ana tezinde psişik ve bireyötesi bireyleşmeye kadar gitmişti. Ama bunun toplumsal boyutu için bir eksik vardı; insan ile teknik arasındaki simbiyotik ilişki. *On the Mode of Existence of Technical Objects* ile bunu tamamladı. Ana tez: “Bireyleşme nasıl mümkün olur?” (ontoloji, ilkesel düzey) İkinci tez: “Teknik nesnelere nasıl bireyleşir ve toplumsal bireyleşmeye nasıl katılır?” (uygulama, somut düzey). Simondon, teknik nesneyi sırf “alet” değil, bireyleşen bir varlık olarak görür. Bir motor, bir transistör ya da bir makine, kendi iç gerilimlerini çözerek bireyleşir; tıpkı kristal gibi yarıkararlı bir ortamda gelişir. Ama daha da önemlisi: Teknik nesnelere, insanın duygulanımsal bireyleşmesini tamamlar. Çünkü insanın içsel gerilimleri yalnızca insanlararası rezonansla değil, teknikle kurulan simbiyoz yoluyla da çözülür. Dolayısıyla, ikinci tez, birinci tezdaki bireyötesini tamamlayıcı bir boyuta taşır. İnsan-insan bireyötesi (duygulanım yoluyla) İnsan-teknik bireyötesi (kolektif ve teknik birliktelik yoluyla). Duygulanım bireyötesini açar (birinci tez), Teknik, bireyötesini genişletir (ikinci tez). Bireyötesi, bireylerin tek başına ulaşamayacağı bir duygulanım ve anlam alanıdır. Teknolojik ağlar, bu kolektif bireyötesini mümkün kılar (örneğin elektrik şebekesinin kuruluşu ve bunun etkisiyle toplumsal yaşantının yeni bir düzeni).

SIMONDON'DA TEKNİK NESNELERİN OLUŞUMU VE EVRİMİ

Öncelikle üç kavramın; teknik (*technic*), tekniklik (*technicity*) ve teknolojinin (*technology*) anlamlarını açalım.

Teknik: Belirli bir *iş yapma tarzı*, bir “ustalık biçimi” ya da “işleyiş biçimi.” Daha eski ve kökensel anlamı Yunanca *technē* (τέχνη), “zanaat, beceri, sanat”tan gelen bir anlamı var. Somut pratiğe, alet

kullanımına, el işçiliğine ve uygulamaya yakındır. Örneğin seramik pişirme tekniği, demir dövme tekniği, yazı tekniği. Yani “teknik” dediğimizde daha çok *pratik yapma biçimlerini* kastediyoruz.

Tekniklik: Tekniğin kendine özgü varoluş tarzı ve gelişme mantığı. Teknik nesnelerin kendi içsel bireyleşme süreçleri vardır. Simondon onların yalnızca insanlar tarafından kullanılan araçlar değil, kendi mantıklarıyla gelişen “oluşlar” olduklarını ifade eder. Özellikle, “teknik nesnelere teknik yapan şey nedir?” sorusuna yanıt vermesidir. Örneğin elektronik devrelerin giderek daha fazla “otomatize olması” ve “kendini düzenleme” eğilimi. “Tekniklik”; *tekniklerin kendilerine özgü* evrimsel yasaları ve ontolojik karakterini ifade eder. Simondon özellikle bu kavramı öne çıkarır. Çünkü ona göre, tekniği sadece insanın kullandığı bir “araç” (teknik) ya da bilimle birleşmiş “teknoloji” olarak görmek yetersizdir. Onları gerçekten anlamak için, teknik nesnelerin kendi başına bir *varoluş ve evrim biçimi* olduğunu kabul etmek gerekir. İşte bu teknikliktir.

Teknoloji: Tekniğin üzerine inşa edilen bilimsel, sistematik bilgi alanı anlamındadır. Modern döneme özgü hâli, tekniğin artık yalnızca usta işi pratik değil, bilimsel bilgiyle birleşmiş bir üretim alanı hâline gelmiş olmasıdır. Hem kavramsal hem de endüstriyel bir yapıya sahiptir. Örneğin malzeme bilimi, gen mühendisliği, yapay zekâ teknolojisi. Kısaca, teknoloji *tekniğin bilimle ve endüstriyle birleşmesi sonucu doğan modern sistematik üretim alanıdır*.

1950’lerde Fransız felsefesi içinde teknik hâlâ ikincil, “araçsal” bir şey olarak görülüyordu. Husserl’in *teknik eleştirisi*, Heidegger’in “Gestell” (çerçeveleme) eleştirisi gibi perspektifler hâkimdi. Simondon ise teknik nesneyi bir “bireyleşme süreci” olarak ciddiye aldı. Yani teknoloji sadece “alet” değil, kendi evrimi, iç mantığı olan bir varoluş tarzıydı. Dönemin hâkim görüşü, ilerleme krizi bağlamında, teknik ve bilimin, yaşam dünyasının (*Lebenswelt*) anlamını perdelediği, yani teknik, dünyayı nesnelleştiren, sayısallaştıran ve öznel yaşantının fenomenolojik zenginliğini silen bir işleve sahip olduğu şeklindedir. Teknik “yaşam dünyasından kopmuş, yabancılaştırıcı” bir alan olarak kavranıyordu. Burada, teknik, araçsal işle-